

MUSTAFA KUTLU'NUN *UZUN HİKÂYE*'SİNDE ÖNE ÇIKAN DEĞERLER

Öğr. Gör. Dr. Selami ALAN*

Öğrt. Dilek ÇOLAKOĞLU**

ÖZ

Değerler; bir toplumdaki bireyleri bir arada tutan, onlara kimlik ve kişilik kazandıran, sosyal düzenin devamını sağlayan maddî ve manevî öğelerdir. Dolayısıyla millî ve manevî değerlerin, toplumdaki fertlere hem kazandırılması hem de zaman zaman hatırlatılması gerekmektedir. Bu amaçla kullanılabilecek yöntemler arasında yer alan etkili vasıtalarından biri ise edebiyattır. Çünkü yazar/şair, edebiyatın kendisine sunduğu geniş imkân doğrultusunda istediği ortamı ve insan tipini kurgulama hürriyetine sahiptir. Böylece okurunu eğlendirirken bir taraftan da bilgilendirmiş ve yönlendirmiş olur. Çoğu sanatçı gibi edebiyatın bu işlevsel yönünü kullananlardan biri de Mustafa Kutlu'dur.

Eserlerini kaleme alırken estetik kaygıyı da muhafaza eden Kutlu, sanatına ulvî görevler yüklemiş ve eserleri vasıtasıyla topluma ışık tutmayı ve okurlarına çeşitli mesajlar vermeyi hedeflemiştir. Gerçek veya tasarlanmış olayları hikâyeleştirirken aynı zamanda kendi gönül ve fikir dünyasında yer bulan değerleri de okurlarına aktarmaya çalışmıştır. Hikâyelerinde değişen, yozlaşan veya artık unutulmuş değerlere dikkat çekerken diğer taraftan hayatta güzel şeyler de oluyor dedirten olaylara değinmiştir. 2000 yılında yayımlanan *Uzun Hikâye* adlı eser üzerine yapılan bu çalışmanın amacı da yazarın öne çıkardığı değerleri tespit etmek ve bunların metinde nasıl ele alındığını belirlemektir. Bu bağlamda yapılan incelemede, Kutlu'nun *Uzun Hikâye* adlı eserinde aile, arkadaşlık, kanaat ve adalet değerlerinin etrafında metnin özüne işlenmiş birçok değere yer verdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, *Uzun Hikâye*, Türk Hikâyesi, Değerler.

FEATURED VALUES IN THE *UZUN HİKÂYE* OF MUSTAFA KUTLU'S

ABSTRACT

Values are material and spiritual elements that hold individuals together in a society, give them identity and personality, and ensure the continuation of social order. Therefore, national and spiritual values should be given to individuals in the society and reminded from time to time. Literature is one of the effective means among the methods that can be used for this purpose. Because the writer / poet has the freedom to construct the environment and the type of people he wants in line with the wide opportunities that literature offers to him. Thus, while entertaining the reader, he informs and directs the reader. Like many writers, Mustafa Kutlu is one of those who use this functional aspect of literature.

Kutlu also maintained aesthetic anxiety when writing his works. He tried to narrate real or designed events while at the same time passing on the values found in his own world to his readers. He has placed great duties on his art. He aimed to shed light on the society and to convey various messages to his readers through his works. He drew attention to the values that changed, degenerated or forgotten in his stories. But he also touched on the events that make us think that beautiful things are happening. The purpose of this work on the *Uzun Hikâye*, published in 2000, is to determine the values and to determine how they are dealt with in the text. In this context, it was observed that Kutlu's *Uzun Hikâye* included many values around the values of family, friendship, satisfaction and justice.

Keywords: Mustafa Kutlu, *Uzun Hikâye*, Turkish Story, Values.

* Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, selami.alan@ibu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-7388-0430

** Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, colakogluu.dilek@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-6955-4341

Giriş

Mustafa Kutlu, Türk öykücülüğüne Türk toplumunun sosyal ve siyasi yönden hareketli bir dönemi olan 1970'li yılların başında adım atmıştır. Melih Cevdet Anday, Adalet Ağaoğlu, Erdal Öz, Sevgi Soysal ve Füzûzan gibi dönem yazarları eserlerinde köy ve köylü problemleri, işçi sorunları, gelir dağılımdaki eşitsizlik gibi konuları geride bırakırken doğrudan veya dolaylı olarak 12 Mart 1971 darbesi, grevler ve öğrenci olayları gibi konuları işlemeye başlamışlardır. 1980 darbesi ile birlikte ise edebiyatımızda bir kırılma yaşanmıştır. Çünkü 1980'li yıllar, Türk roman ve hikâyesinde “gerek teknik gerekse içerik bakımından önemli değişikliklerin başladığı bir dönemdir” (Özer 2011: 41). Örneğin bilim ve teknolojiye yeni gelişmeler ve bu doğrultuda ortaya konan yeni gerçeklik anlayışı yazarları etkilemiş ve onları yeni biçim arayışlarına itmiştir. Artık klasik gerçekçi roman geleneğini sorgulayan ve yıkan postmodern anlayış hâkim olmaya başlamış ve farklı anlatım teknikleriyle bireyin karmaşık iç dünyasına yönelen eserler kaleme alınmıştır. Tutarlı ve estetik bir bütün oluşturma yerine yaşama dair tüm düzensizlik ve çelişkiler, mevcut hâllerine kabullenilmiş ve aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca siyasî, sosyal ve kültürel olmak üzere hayatın hemen her alanına ciddi bir şekilde müdahale ve nüfuz eden 12 Eylül 1980 Darbesi, bütün vatandaşlar gibi yazarlar üzerinde de etkili olmuştur. Yaşanan olaylar, ekonomik ve sosyal değişimler neticesinde ise edebiyat âlemine yeni anlayışlar, görüşler, biçimler, mutsuzluk ve karamsarlık gibi duygular girmiştir (Tosun 2007: 85-86). Fakat dönem yazarlarını yabancılaşma ve yalnızlaşmaya iten bu duygular, Mustafa Kutlu'nun hikâyelerine sirayet etmemiştir. Zira Kutlu, karamsar ve bunalımlı bir edebiyat anlayışından ziyade düşünce boyutunda tasavvufî sembolizmin, uygulamada ise toplumsaldan beslenen bir edebiyat anlayışının peşinde olmuştur. Bu yönüyle, onun öykülerinde özel bir gayenin olduğu söylenebilir. Öyle ki onun kurguladığı ana karakterler, hayatlarında büyük olumsuzluklarla karşılaşsalar bile genelde mutludurlar ya da bir şekilde mutlu olmanın yollarını bulurlar. Çünkü “Allah varsa trajedi olmaz.” fikrini savunan (Küçükylmaz 2005: 40) Kutlu, sanata ulvî görevler yükler (Baltalı 2013: 4). Kaleme aldığı hikâyelerde şark-İslam felsefesinin ortak özelliği olan hikmet ve ahenk eksenli bir anlayış çerçevesinde hareket eder. Ruh iklimi, kültür ve duyarlılığı ön plana taşıdığı hikâyeleri vasıtasıyla topluma ışık tutmayı ve okurlarına çeşitli mesajlar vermeyi hedefler.

Mustafa Kutlu, Nurettin Topçu'nun fikirlerinden etkilenmiş ve edebiyat anlayışını kısmi olarak Topçu'nun felsefesi üzerine kurmuştur. “Topçu'nun ticaret, siyaset, tabiat, Anadolu romantizmi, köy gerçekliği, modernizmi reddiye gibi felsefî-iktisadî-ahlakî görüşlerini sanat alanında temsil eden Mustafa Kutlu olmuştur. Topçu; teknolojiye, siyasete, ticaret ve göçe karşı bir tutum sergiler” (Tosun 2004: 22-23). Aynı tutum Kutlu'da da hâkimdir. Hatta Kutlu, kendisini “modern teknoloji düşmanı” (Erdem 2014) olarak nitelendirir. Topçu'nun fikirlerini hayat felsefesi hâline getiren yazar, onun görüşleri doğrultusunda eserler kaleme almış ve bir nevi Topçu'nun edebiyattaki yansıması olmuştur.

Nurettin Topçu'nun fikirleriyle yoğrulan Mustafa Kutlu, aslında hikâye kaleme almayı kendi hâlini arz etmekten ibaret görür. Ona göre, “elbette ki bu arz-ı hâl nihayetinde Yaradana yalvarmaktan ibaret olmalıdır” (Kutlu 2000: 248). Hikâyelerin dış

yüzeyinde göstermekten ziyade metnin özüne yerleştirmeyi uygun bulduğu bu niyetini ise kendini anlatarak değil, toplum üzerinden aktarmaya çalışır. Fakat birbirlerini var eden toplumla bireyi ve onların meselelerini ayrı düşünmez. Bu bağlamda öykü türüne işlevsel bir rol yükleyen Mustafa Kutlu, “yaşamın kendi seyri içinde seven, nefret eden, acı çeken, mutlu olan/olmak isteyen Anadolu insanı”nı (Şengül 2017: 149) ele alır. Şaşırtmacaların olmadığı ve gerçek yaşamın olağan akışına uygun bu öykülerde genelde kasaba merkezli bir hikâyeye ekseni oluşturarak, kasaba insanının yaşayışını aktarır.

Kasabalardaki kıpırtısız hayatı durgun bir göle (Kutlu 2012a: 76) benzeten Kutlu, hikâyelerinde bu durgunluk içinde kültürünü ve özünü daha iyi muhafaza eden Anadolu insanını işler. Aslında hızla değişen sosyal ve kültürel şartlar karşısında hikâyeleriyle muhafaza etmek istediği bu insan tipleriyle, kendini dünya galesine kaptırmış ve hakikati yitirmiş olanları özlerindeki iyiyeye/doğruya ulaştırmaya çalışır (Can ve Özbay 2014: 69). Bir taraftan değişen/yozlaşan veya artık unutulmuş değerlere dikkat çekerken diğer taraftan hayatta güzel şeyler de oluyor dedirten olaylara değinir (Narlı 2014: 112). Başka bir ifadeyle Kutlu, “yaşanan toplumsal ve bireysel çarpıklıklardan iyimser gözlerle hikmetler devşirip kalplere ulaşmayı deneyen bir derviş hikâyecisi gibidir” (Tosun 2018: 54). Bu sebeple de yazarın -genelde kahramanların karşılaştıkları kötülüklerden bahsetse bile- hikâyelerinin arka planında mutluluk ve huzur içeren anlatılara yer verdiği söylenebilir. Mustafa Kutlu’nun bu yaklaşımını; olay örgüsünde göç, ayrılık, hasret ve mekânsızlık gibi bir sürü olumsuzluk içermesine karşın aile, arkadaşlık, kanaatkârlık ve adalet gibi pek çok değeri hatırlatan *Uzun Hikâye* eseri ile örneklendirmek mümkündür.

Sevgiyle Yeşeren Bir Değer: Aile

Mustafa Kutlu’nun *Uzun Hikâye*’de öne çıkardığı değerlerin başında aile gelmektedir. Hikâyesini; Ali, Münire ve oğullarından ibaret üç kişilik çekirdek aile üzerine kurgulayan Kutlu, hikâye boyunca değişik vesilelerle bu aile fertleri arasındaki bağlılıktan ve muhabbetten bahseder. Aslında bu ailenin hayatında bir sürü olumsuz durum vardır. Mesela yanlarında veya yakınlarında akrabalarından hiç kimse bulunmamaktadır. Sürekli yer değiştirdikleri için sabit bir evleri, uzun süreli komşulukları, düzenli bir işleri ve gelirleri yoktur. Bütün bunlara rağmen bu ailenin fertleri hayattan şikâyet etmemekte, aksine bir arada buldukları için şükretmekte ve mutlu olmaktadır. Mustafa Kutlu, ailenin bu durumunun temelini aralarındaki sevgiye bağlar. Hikâyede, Ali ile Münire’nin evliliklerinin sevgi haricinde herhangi bir beklenti üzerine inşa edilmediği belirtilir. “Bir evin bir kızı” olan Münire, ağabeylerinin kendisini zorla vermeye çalıştıkları zengin bir talibi reddeder ve sırf sevdiği için “ne ailesi, ne doğru dürüst mesleği, ne de parası” (Kutlu 2012a: 14) bulunan Ali ile kaçarak evlenir. Yazarın hikâyede, gerçek hayatta birçok kişinin tercih etmediği böyle bir evliliğe yer vermesi, eşler arasındaki sevginin aile hayatında her şeyden önemli olduğunu vurgulamak isteği olarak yorumlanabilir. Yine bu kurgu, maddi hesaplamalarla yapılan evliliklere karşı yazarın bir tepkisi olarak düşünülebilir. Çünkü Ali ile Münire, hikâyenin ilerleyen kısımlarında birçok zorlukla karşılaşmalarına rağmen birbirlerine karşı duydukları sevgi sayesinde mutlu olmayı başarırlar.

Yazar, Ali ile Münire arasındaki sevgiyi sadece söylemde bırakmaz. Aile bireyleri arasındaki iş birliği ve dayanışmadan bahsederek bu sevgiyi destekler. Mesela evin reisi olan Ali'nin eşine ve evine karşı yaklaşımını, çocuğun gözünden; "Babam onu hiçbir işinde yalnız komaz, kendi gömleğini, pantolonunu ütüler, yemek bile yapardı. Birlikte erişte keser, hatta reçel kaynatırlardı." (Kutlu 2012a: 28) cümleleriyle verir. Böylece bu aile bireyleri arasındaki sevgiyi, aile içi dayanışmayla pekiştirmiş olur. Genelde "geleneksel cinsiyet kalıp yargıları erkekleri evlerinin reisi, malların ve toplumsal yaşamın efendisi haline getirmekte bu da erkekleri, otoriter ve baskıcı kişiler haline dönüştürmektedir" (Mercan ve Tezel Şahin 2017: 3). Oysa Kutlu, hikâyesinde Ali'nin ev işlerinde eşine yardım ettiğini vurgulayarak aile içi iletişimi ve dayanışmayı azaltan bu erkek tipinin aksine eşinin işlerini paylaşmaktan mutluluk duyan bir erkek tipi kurgular.

Bu anlatımda dikkat çeken hususlardan biri de Ali ile ilgili tespitin evin çocuğu tarafından yapılmış olmasıdır. Zira evin doğal gözlemcisi olan çocuk, anne ve babasının tavır ve davranışlarından hareketle gerek ev içinde gerekse sosyal hayatta kendi kişiliğini oluşturur. Bu anlamda bir ailede baba, özellikle erkek çocuk için bir rol modeldir. Zaten Ali de oğlunun bakış açısıyla; hep tıraşlı, kravatlı gezen, güneş gözlüklerini taktığında müdürden, kaymakamdan geri kalmayan, ayakkabıları pırıl pırıl cilalı, pantolonu jilet gibi ütülü, çakı gibi ve bayağı yakışıklı bir adam olarak tanıtılır (Kutlu 2012a: 21). Yine hikâyenin ikinci bölümünün başında, "Görenler gitgide babama benzediğimi söylüyor. Bu kıyastan zevk alıyorum, babam yakışıklı adamdır." (Kutlu 2012a: 61) cümleleriyle çocuğun babasına benzemekten duyduğu gurur dile getirilir. Dolayısıyla böyle karizmatik ve etkileyici kişiliğiyle bir rol model olarak çizilen Ali'nin, geleneksel yapıda erkeğe yüklenen eve ekmek parası getirme görevinin ötesinde ev işlerinde eşine yardım ediyor olması, hikâyede aile kurumundaki dayanışmanın vurgulanması kadar yazarın hayal ettiği ideal baba örneğini yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir.

Eserde aile hususunda Ali vasıtasıyla değinilen konulardan biri diğeri, aile bireyleri arasındaki iletişimidir. Yazar, kahramanını gerek çevresindeki insanlarla gerekse kendi ailesi ile ilişkileri oldukça iyi olan olumlu bir birey olarak tanıtır. Ali'nin, başta eşi ve oğlu olmak üzere diğer insanlarla iletişimi oldukça kuvvetlidir. Toplumla hemen kaynaşma gibi bir özelliği vardır. Yine eserdeki anlatıcı çocuğun tabiriyle, konuştuğu ağzından bal damlayan, hoşsohbet ve sevimli bir adamdır (Kutlu 2012a: 22). Ali aynı zamanda, oğlunun bitmek bilmeyen sorularına karşı sabırla cevap veren ve "bir küçük çocuk gibi değil, bir arkadaş, bir akran, bir yoldaş gibi" (Kutlu 2012a: 10) gördüğü çocuğuna karşı daima pozitif yaklaşım sergileyen bir babadır. İş çıkışları eve dönerken mutlaka oğluna kâğıtlı veya kırmızı-beyaz halkalı bir şeker getirir ve onu omuzlarına alıp ırmağa balık tutmaya giderek çocuğuyla vakit geçirir. Kitap okumayı sevmesi ve değişik konularda gazetelere yazması gibi birçok hususta oğluna örnek olur. Eşi Münire vefat ettiğinde oğlunun saçlarını öpüp koklar, bir kolu ile onu sararak yanında olduğunu, acısını paylaştığını hissettirir ve oğluyla birlikte ağlar. Ali'nin oğluna karşı bu destekleyici tutumu eser boyunca devam eder. "Küçük Kitapçı" adlı kitabevini açtıktan bir müddet sonra bu işyerinin idaresini oğluna bırakır. Kendisi hapisteyken oğlu, artık kasabada kalamayacağını ve yeni bir hayat için ayrılmak istediğini söylediğinde bile onu engellemez. Hatta o zamana kadar yanından hiç ayırmadığı

daktilosunu oğluna hediye eder ve yazmasını öğütler. Sonuçta oğlu da birçok yerde babasına duyduğu hayranlığı dile getiren bu hikâyeyi kaleme alır. Bir anlamda Ali, oğlunu okumaya ve yazmaya teşvik ederek bu eserin meydana gelmesine vesile olur. Dolayısıyla *Uzun Hikâye*'nin Ali'nin oğlu tarafından kaleme alınan bir hikâyeye biçiminde kurgulandığı bilgisinden hareketle Mustafa Kutlu'nun bu eseri okuruna ideal bir baba-oğul ilişkisinin ürünü şeklinde sunduğu söylenebilir.

Hikâyede ele alınan çekirdek ailenin diğer ferdi, Münire'dir. Anlatıcı çocuğun annesi olan Münire, ikinci bebeğini dünyaya getirirken vefat etmiştir. Bu yüzden, o zamanlar henüz küçük yaşta bulunan anlatıcı çocuk için annesi, lepiska gibi yumuşacık, sarı saçları ve mavi gözleriyle hatıralarda yaşayan bir masal kahramanı gibidir (Kutlu 2012a: 7). Ali'yle, Kız Sanat Mektebi'ne giderken tanışan Münire, o yıllarda Eyüp Sultan'ın belalı kabadayı takımından olan ağabeyleri tarafından baskı altında tutulan bir kızdır. Ali'nin kaçarak evlenme teklifini ilk başta kabul etmemiş fakat ağabeyleri kendisini zengin bir adamın oğluyla evlendirmek isteyince sevdiği delikanlıyla kaçmaktan başka çare bulamamıştır. Çünkü zengin biriyle evlendirilme teklifini reddederek Ali'yle kaçan Münire için, nerede ve nasıl yaşadığından ziyade kiminle hayat sürdürdüğü daha mühimdir. Eşi ile kasaba kasaba ağabeylerinden kaçan Münire, zor bir hayatın içinde olmasına rağmen hayatından şikâyetçi olmaz. Mesela bir müddet yaşadıkları metruk vagondan evi adeta bir masal kulübesine çevirir. Sabahları kocasını işe gönderdikten sonra erkenden tavukları yemler ve vagon evin önünde değişik birçok çiçekle süslediği bahçesiyle ilgilenir (Kutlu 2012a: 8). Yaz kış demeden tulumbadan su çeker, moraran parmakları ile çamaşır çitiler, oğlunu bir leğende yıkar, evini temizleyip gül gibi yapar (Kutlu 2012a: 28). Fakat oğluna, kendini masalda yaşayan bir şehzade gibi hissetmesini sağlayacak hatıralar bırakır. Öyle ki anlatıcı çocuk, aklının erdiği eski günlerle ilgili zihnindeki fotoğraflar arasında burayı, bacası mutlulukla tüten bir kulübe olarak anımsar (Kutlu 2012a: 25). Bu hatıra bir anlamda, Münire'nin lüks fakat mutsuz bir evde oturmak yerine yoksulluk içinde de olsa sevdiği adamla ve mutlu bir yuvada olmaktan duyduğu memnuniyetin bütün aileye sirayet ettiğinin göstergesidir. Dolayısıyla Münire, maddî hırs ve beklentilerden arındırılmış kişiliğiyle Mustafa Kutlu'nun aile içi saadetin yalnızca parayla olmayacağı mesajının müşahhas hâlidir.

Mustafa Kutlu'nun bu aile bireyleri içerisinde oluşturduğu bir diğer kahraman, aynı zamanda hikâyenin de anlatıcısı olan çocuktur. Münire ile Ali'nin oğlu olan bu çocuk, sürekli göç eden anne ve babasının yanında büyüdüğü için bir mekâna bağlanma yahut aidiyet duygusu hissetmeyen biridir. Babası, göçebe hayat dolayısıyla sağlam ve sürekli bir iş bulamamış ve onlara konforlu bir ev ortamı sunamamıştır. Fakat maddî açıdan yokluk içinde olmalarına karşın anne ve babasının sevgisi ve ilgisi sayesinde mutlu bir çocukluk geçirmiştir. Kendini, bir masal gemisine benzettiği vagondan evin şehzadesi olarak görmüştür. Çocukluğunda gördüğü bu ilgi onu sosyal biri yapmış, her gittikleri yerde dostluklar kurmuş, arkadaşlar edinmiştir. Yalnız Mustafa Kutlu, anlatıcı çocuğun sadece iyi ve mutlu anlarını paylaşmaz. Anlatıcı çocuk, Feride'ye sevdalanıp da evlenmek istediğinde bazı acı gerçeklerle yüz yüze gelir ve bir müddet boşluğa düşer. Çünkü sevdiği kız, kasabanın eşrafından olan ve Hancılar diye bilinen geniş bir sülaleye mensup Manifaturacı Hacı Hilmi Efendi'nin kızıdır. Oysa kendi, "babası malum suçtan içeri atılmış, çulsuz, diplomasız, ne idüğü belirsiz yabanın teki"dir (Kutlu 2012a:

104-105). Tıpkı babasının annesine teklif ettiği gibi Feride'ye kaçarak evlenmeyi teklif eder, ama olumlu cevap alamaz. Bu yüzden içine kapanır, günlerce kırdaki bayırda dolaşır. Babası ise hapiste olduğu için oğlunun durumundan habersizdir. En sonunda anlatıcı çocuk, dayanamaz ve babasını ziyarete giderek her şeyi anlatır. Oğlunun derdini dinleyen Ali, olaylara yaklaşımıyla oğlunun titreyen sesini düzeltir, kederle gerilen yüzünü yumuşatır (Kutlu 2012a: 109). Kasabadan ayrılarak yeni bir hayat kurmak isteyen oğluna maddi manevi destek olur.

Mustafa Kutlu; birbirlerini seven, dertlerini paylaşan, hayata dolu tarafından bakarak küçük şeylerle mutlu olmayı bilen bu çekirdek aile vesilesiyle okuruna aile değerini hatırlatmış olur. Zira Kutlu, hikâyelerinde toplumsal yapıyı tüm yönleriyle yansıtmaya çalışan okura aktarmak istediği mesajları, meselesi ve tezi olan bir yazardır (Tosun 2004: 21). Dolayısıyla aile kurumu gibi, modern hayatın getirdiği yenilikler ve dayattığı değişim karşısında yitirmek üzere olunan değerlere dikkat çekmek ister. Ailede sevgi ve dayanışma olmadığı takdirde neler yaşanabileceğini de yine bir aileyle örneklendirir. Ali'nin yoksul fakat mutlu ailesinin karşısına, mutsuz ve eşini devamlı döven makasçının ailesini koyar. Böylelikle iki aile yapısını kıyaslama imkânı sağlar.

Münire ve Ali'nin aile hayatı ile makasçı ve karısının aile hayatı karşılaştırıldığında iki ailenin bireyleri arasındaki ilişkilerin farklı olduğu görülür. Münire ve Ali arasındaki aşk, şefkat, anlayış ve sevgi bağı; makasçının ailesinde yoktur. Sarhoş ve huysuz olan makasçı hemen her gün karısını dövmektedir. Fiziksel yahut sözlü şiddetin yaşandığı bu aile ortamında yetişen çocukta da çeşitli psikolojik ve fizyolojik problemler vardır. Yazar bu problemi, hikâyede sözünü emanet ettiği anlatıcı çocuğun ağzından; "Sekiz on yaşlarındaki küçük kızı bu şiddet ortamından fena halde etkilenmiş, belki adamın bir tokadını, tekmesini yemiştir ve dili tutulmuştu. Nadiren birkaç kelime konuştuğunu hatırlıyorum." (Kutlu 2012a: 9) cümleleriyle verir. Aynı ortamda ve hatta daha kötü şartlarda yaşayan anlatıcı çocuk, kendini bir şehzade gibi hissederken makasçının kızı ürkek ve çekingen bir yapıdadır. Baba sevgisinden mahrum bu kız, kendini güvende hissetmemekte, özgüveni düşük ve içine kapanık bir hâlde yetişmektedir. Bir tarafta, birbirini seven ideal bir aile ve babasından adaleti, dürüstlüğü; annesinden merhameti, şefkati; anne-babasının ilişkilerinden ise sevgi ve saygıyı öğrenen, kendine güvenen ve öz saygısını geliştirmiş bir çocuk vardır. Zaten "yüksek öz saygıya sahip çocuk, kendinin değerli olduğuna inanır, çevresiyle barışık, öğrenme, sevme, yaratma yeteneği gelişmiş, başarılı ve mutlu bir kişidir" (Kır 2011: 388). Diğer tarafta ise eve sarhoş gelen bir babanın şiddetine maruz kalan ve mutsuz, huzursuz bir evde korkuyla büyüyen bir çocuk vardır. Dolayısıyla yazar, sadece hikâyedeki bu iki çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişimi üzerinden bile aile konusundaki mesajını vermiş olur.

Fedakârlıkla Güçlenen Bir Değer: Arkadaşlık

Uzun Hikâye eserinde öne çıkan değerlerden bir diğeri arkadaşlıktır. Arkadaşlık; karşılıklı ihtiyaçtan doğan ve güven esasına dayanan ilişki bütünü olarak tanımlanabilir. Hikâyede anlatıcı çocuk gittikleri her kasabada dostluklar kurar, arkadaşlar edinir. Kurduğu bu ilişkilerde fedakârlık ve duygudaşlık yönü ağır basar. Anlatıcı çocuğun en yakın arkadaşlarından biri Celal'dir. Çerçi Abdullah ile Şadiye Hanım'ın tek çocuğu olan Celal; on üç, on dört yaşlarındayken yakalandığı kas erimesi hastalığıyla mücadele

eden, okumaya meraklı, içedönük, duygulu bir çocuktur. Artık yürüyemez hâle geldiği için, anne babası tarafından her gün sokağa bakan pencerenin girintisine oturtulan bu hasta çocuk, bir taraftan sokaktan geçenlere bakarak oyalanırken bir taraftan da boncuk işler. Akrabalarının birinden öğrendiği bu uğraşla bilezikler, kolyeler, nazarlıklar, tespihler, çiçekler ve hatta muhabbet kuşları yapar. Babası da bu ürünleri işporta tezgâhında satar. Böylece Celal, bu hasta hâlinde bile aile bütçesine katkı sağlar. Ne olursa olsun hayata devam eden Celal, karanlık bir odada inzivaya çekilip hayattan kopmaz. Aksine hayata en yakın yer olan pencere kenarında durur. Pencere dibine dayadığı tahta iskemlede oturan anlatıcı çocukla saatlerce muhabbet ederler.

On altı yaş civarındaki bu iki gencin ortak bir dertleri vardır. İkisi de savcının kızına, Ayla'ya sevdalanmışlardır. Ayla, okul çıkışlarında Celallerin evin sokağından geçerken ikisi de ne yapacaklarını şaşırır, hatta kız geçip gittikten uzun zaman sonra bile kendilerine gelemesler. Bir gün Celal, hazırladığı özel bir kolyeyi kendisi adına Ayla'ya vermesini anlatıcı çocuktan ister. Aslında anlatıcı çocuk da hayal dünyasında gizli gizli bu sevdayı yaşamakta ve duygularını dışarı vurmamaya çalışmaktadır. Fakat söz konusu Celal olunca sevgisini yüreğine gömmek durumunda kalır ve birkaç zaman sarhoş gibi dolaştıktan sonra emaneti Ayla'ya verir. Hatta Ayla ile daha sonraki bir görüşmelerinde; “Celal için bir mektup yaz, bir şiir, bir hatıra, ne bileyim ona bir şey ver. Son günleri mutlu geçsin diye.” (Kutlu 2012a: 54) söyleyerek ondan arkadaşını sevindirecek bir şeyler yazmasını rica eder. Birkaç gün sonra ise Ayla'nın süslü bir kâğıda yazıp getirdiği şiiri zarfa koyarak Celal'e verir. Çünkü anlatıcı çocuk için önemli olan, arkadaşı Celal'in mutluluğudur.

Anlatıcı çocuğun arkadaşına karşı bu tavrı, Mustafa Kutlu'nun “Dostluk” başlıklı köşe yazısında dile getirdiği düşüncelerin kurgusal hâli gibidir. Kutlu bu yazısında; “Dost nedir? Omzuna başını yaslayıp ağlayabileceğin, sırtını dayayıp kavgaya girebileceğin adamdır. O seni arkadan vurmaz. Dostluk sevgi, saygı, fedakârlık ve feragata dayanır. Hizmet, hürmet, merhamet, şefkat ister.” (Kutlu 2013) der. Dolayısıyla çerçeve hikâye içinde yer verdiği bu küçük öyküsüyle okuruna arkadaşlığın, dostluğun güzelliğini hatırlatır.

Mustafa Kutlu, hikâyede anlatıcı çocuğun arkadaşlığını Celal'le sınırlamaz. Liseyi yeni bitirmiş kahramanının karşısına Hanyeri Kasabası'nda tabelacı-ressam Kara Turan'ı çıkarır. Turan, bilinmeyen bir nedenle sırta kadem basan kocasının bıraktığı işi devralarak yıllarca sırtında odun kömür taşıyan Kömürcü Halime'nin oğludur. Babası ortadan kaybolduğunda henüz dört beş yaşlarındadır. Birçok işte çıraklık yapmış, en sonunda tabelacılığa/ressamlığa merak salmıştır. Tabelacı Osman, saatlerce başından ayrılmayan bu çocuğu, çevre esnafın da ısrarıyla yanına almış, işi öğretmiştir. Osman Usta vefat ettiğinde ise atölyesi Turan'a kalmıştır.

Anlatıcı çocuğun Turan'la tanışması, Hanyeri Gençlik Spor Kulübü'nün futbol takımında gerçekleşir. Takımın yedek kalecisi olan ve nadiren kaleye geçtiği maçlarda ise hatalı goller yiyen Turan'ı, takım kaptanının elinden her defasında anlatıcı çocuk kurtarır. Böylece aralarında bir sırdaşlık oluşur. Kara Turan'ın, kasabada Kuaför Venüs diye tanınan Mualla'nın havalı kızı Suna'ya karşılıksız aşkını ve bu aşk uğruna yaptıklarını günlerce dinler. Gerek hüsrarla sonuçlanan bu dikkat çekme girişimleri gerekse Suna'nın artist olma hayaliyle kasabadan kaçması sonrasında Kara Turan'ı

teselli etme görevi anlatıcı çocuğa düşer. İlerleyen zamanlarda ise Turan'ın yeni aşkını ve gelecekle ilgili bitip tükenmeyen tasarılarını yine defalarca dinler. Arkadaşının derdi ile dertlenir ve daima onun yanında olmaya çalışır.

Kutlu, Celal'den bahsederken yaptığı gibi, çerçeve hikâye bünyesinde küçük bir kesit şeklinde sunduğu Kara Turan'ın yaşadıkları üzerinden yine arkadaşlık, dostluk, sırdaşlık değerlerini vurgular. Bir taraftan da “durgun bir gölü andıran kıpırtısız hayat”a (Kutlu 2012a: 76) sahip kasabalardaki insanların da birçok derdinin olduğunu ve dertlerini paylaşacak arkadaşlara/dostlara ihtiyaç duyduklarını dile getirir. Anlatıcı çocuğu; arkadaşlık noktasında fedakâr, onların dertleri ile dertlenen, karşısındaki insanları rahatlatan ve insanların hayatına pozitif katkıda bulunan biri şeklinde kurgulayarak bir anlamda okuru için arkadaşlığın çerçevesini çizmiş olur.

Şükürle Bütünleşen Bir Değer: Kanaatkârlık

Kanaatkârlığın genel tanımı, insanın elinde var olan ile yetinmesidir. Yazara göre ise “kanaat; mal ve dünya tutkusunun kalpten silinmesi ile kazanılan ahlâkî erdemdir” (Kutlu 2019b). İnsanların daha fazlasını elde etme ve harcama hırsıyla hareket etmelerine karşıdır. Çünkü mutluluk ve huzurun maddi zenginlikte olduğuna inanmaz. Bu sebeple Kutlu, “Ne kadar tüketirsen o kadar mutlusun” (Kutlu 2015) diyen yeni anlayışa mukabil değişik tarihlerde kaleme aldığı birçok yazısında, “Kanaat en tükenmez hazinedir” anlayışını savunur. Kanaat sahibi olanların sabrı ve şükür bildiklerine inanır (Kutlu 2012b). Neredeyse “her şey”lerinin var olmasına rağmen, tüketime alışan bireylerin birçok değerden uzaklaşarak doyumsuzlaştıklarını, kendilerine verilen hiçbir şeyle tatmin olmadıklarını ve neticede mutsuz olduklarını dile getirir. Öbür taraftan “her şey”in olmadığı yıllarda, yokluğu paylaşan insanların ise dede ve ninelerinden dinlediklerinin yanında bolluk ve refah içinde olduklarını düşünerek hâllerine şükrettiklerini ve ellerindeki aza kanaat ederek mutlu olduklarını vurgular (Kutlu 2001). Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, onun aza kanaat etme anlayışı, tembellik yaparak çalışmamak şeklinde değil; çalışmaya, ihtiyaca göre üretime ve yoksulla paylaşmaya dayanan fakat israftan kaçınan bir iktisat anlayışıdır (Kutlu 2006). “Sanatı, insanı gerçeğe ulaştırmada araç” (Yanık 2001: 20) olarak gören Mustafa Kutlu, *Uzun Hikâye* adlı eserinde de Ali ve ailesinin kanaatkâr dünyasıyla okurunu bir gerçeğe yönlendirmeye çalışır.

Uzun Hikâye'de kanaatkârlık noktasında sembolleşen kahraman, anlatıcı çocuğun hatıralarında yaşayan Münire'dir. Anası babası vefat etmiş, “gökkubbenin altında yapayalnız bir adam” (Kutlu 2012a: 10) olan Ali'yle kaçarak evlenen Münire, maddi anlamda birçok sıkıntıyla karşılaşır. Fakat hikâyede, onun bu durumdan şikâyetçi olduğuna dair bir cümle bile yoktur. Aksine birkaç parça eşyayla vakitli vakitsiz kasaba kasaba göçmelerine, imkânsızlıklar nedeniyle eski bir vagonu ev niyetine kullanmak zorunda kalmalarına rağmen onun, hayatından memnun olduğunu yansıtan ifadeler yer verilir. Hatta bu vagonu, daha önce de belirtildiği üzere, çocuğu için bir masal kulübesine dönüştürdüğü belirtilir. Aslında bu vagonun bulunduğu istasyonda bile pek bir şey yoktur. Kutlu, bu küçük mekânı şöyle tanıtır:

“İstasyon binası çok küçük. Üst katında şefin dairesi. Yan tarafta makasçının daha da küçük evi. Demiryolu geçici işçilerinin kaldığı çadır. Bir su deposu. Birkaç ölgün akasya, bir iki söğüt ağacı. Hepsi bu. Aşağıda

çağıldayan ırmak. Irmağın öte yakasında bir tahta köprü ile geçilen nahiye merkezi. Çorak, ağaçsız, gri tepeler” (Kutlu 2012a: 23).

Bu tasvirde yer alan “Hepsi bu.” ifadesi, Gustave Flaubert’in *Madame Bovary* romanında geçen, “Yonville’de görülecek başka bir şey yoktur.” (1967: 91) cümlesini çağrıştırmaktadır. Benzer nitelikteki bu iki cümleye yüklenen anlamlar ise tıpkı Münire ve Emma’nın kişilikleri gibi birbirinden farklıdır. Biri, kahramanın kanaatkârlığını sergilemek için kaleme alınırken diğeri, kahramanın doyumsuzluğunu somutlaştırabilmek için yazılmıştır. Ayrıca Kutlu’nun bir paragraflık betimlemesine karşılık Flaubert’in Yonville kasabası için dört sayfalık tasviri vardır. Tasvir kısımları arasındaki bu fark bile, her ne kadar yazarların anlatım tekniklerinden kaynaklansa da, Münire ile Emma arasındaki bakış açısının farklılığını göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü Münire’nin aksine Emma, sahip olduklarıyla yetinen biri değildir. “Flaubert, azlığı ve yetersizliği belirttiği bu tasvirle, Emma’nın -Romanın ilerleyen bölümlerinde sık sık gündeme gelecek- can sıkıntılarında tasvir boyutundan bir izah getirmeye çalışır” (Tökel 2002: 226). Oysa Emma, eşi Charles’in doktor olması yönüyle maddi bakımdan Münire’ye nispetle gayet zengin ve rahat bir hayat sürmektedir. Yine de süse, gösterişe, zenginliğe ve pahalı eşyalara tutkun kişiliğiyle daha fazlasını arzu etmektedir. Zaten Charles ile evlenmesinin sebebi de sevgi değil, babasının Bertaux’daki çiftlik ortamından kurtulabilmektir. Beklentiler üzerine kurulan bu evlilikten haz alamayınca da eşini aldatarak mutluluğu başkalarında arar. Romanın sonunda ise bunalıma girerek intihar eder. Karısından kalan borçları ödemek için bütün mal varlığını satan Charles da bir müddet sonra vefat eder. Akrabalarından fakir bir kadının yanına yerleşen kızları ise hayatını kazanabilmek için bir pamuk ipliği fabrikasında çalışmaya başlar. Sonuçta Emma’nın doyumsuzluğu bir ailenin felaketi olur.

Kanaati dünyada yaşanan ve yaşanabilecek birçok felaketin çözümü olarak gören (Kutlu 2008) Mustafa Kutlu da *Uzun Hikâye*’de tıpkı Flaubert gibi kahramanının ölümünden bahseder. Hamileliğine rağmen evinin ağır işlerini yapmaya devam eden Münire’nin, dayanılmaz sancılar çektiği bir gecenin sabahında götürüldüğü hastanede vefat ettiğini duyurur. Fakat Flaubert’in romanında bir aile dramının finali olarak kurguladığı ölüm, Kutlu’nun hikâyesinde sadece acı bir hatıra olarak yer alır. Hep daha fazlasını arzu ederek hem kendi hayatını hem de eşinin ve çocuğunun hayatını mahveden Emma’nın aksine pozitif ve kanaatkâr yaklaşımıyla hayatı güzelleştiren Münire, eşinin ve oğlunun gönül dünyalarında yaşamaya devam eder. Öyle ki yazar, eser boyunca onun varlığını okuruna hissettirir.

Mustafa Kutlu, *Uzun Hikâye*’de Münire gibi kanaatkâr tiplerin yanı sıra Kuaför Venüs’ün kızı Suna gibi bulunduğu ortamdaki ve hayattan şikâyet eden kişilere de yer verir. Emma Bovary’i çağrıştıran Suna’yı; genç irisi, alımlı ve havalı yapısıyla tüm kasabanın gözü üstünde olan ve “gözü artistlikten-şarkıcılıktan başka bir şey görmeyen” (Kutlu 2012a: 76) bir kız olarak tanıtır. Bu yüzden de sadece Kara Turan’a değil doktor, mühendis fark etmeksizin kendisine talip olan hiçbir adaya yüz vermediğini belirtir. Kasabanın kendine sunduğu hayatla yetinmeyip ünlü olma hayaliyle kasabadan kaçan bu genç kızın çıktığı serüveni ise hüsrarla bitirir. Söylentiler şeklinde kurgulanan bu bölümdeki anlatım şu şekildedir:

“İçeri kaçmakla kalmayıp senesine varmadan kasabadan da kaçtı Suna. Bir gezginci tiyatrodaki jön oynayan orta yaşlı bir aktöre tutulmuş güya.

Kaçmadı, kaçırıldı diyenler oldu. Döner gelir bir gün diye bekleyenler oldu. Yıllar sonra güney vilayetlerimizden birinde, pavyonda gördüm diyenler oldu.

Kasabalardan kaçanların serüvenleri ne kadar birbirine benzer ve niçin sonu hep hüsrarla biter?” (Kutlu 2012a: 78)

Suna ve onun gibi kasabadan kaçanlar hakkındaki bu ifadeler, yazarın kanaatkârlık hususundaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Sahip olamadıklarının hırsıyla değil de sahip olduklarının şükrüyle ömür geçiren Münire’yi, eşinin ve oğlunun bitmeyen sevgisiyle ödüllendirirken daha iyisi arzusuyla elindeki imkânları beğenmeyen Suna’yı en basiti dile düşmüş olmakla cezalandırır. Böylece bir anlamda okurlarını, kötü bir örnek olarak sunduğu Suna’dan uzaklaştırarak Münire gibi davranmaya teşvik ettiği ve dolayısıyla onlara kanaatkâr olmayı tavsiye ettiği söylenebilir.

Dürüstlikle Beslenen Bir Değer: Adalet

Mustafa Kutlu’ya göre adalet, “hakkı hukuku tanımak, herkese hak ettiğini ve hakkını vermek, her şeyi hak ettiği yere, hak ettiği şekilde koymak, onları en doğru ve uygun şekilde kullanmak” (Kutlu 2019c) gibi anlamlara gelen mühim bir kavramdır. Nurettin Topçu’nun ifadesiyle de “adalet insanlar için en büyük ideal”dir ve “insanlık herşeyden ziyade adaletsizlikten muzdariptir, şikâyetçidir” (2018: 41). Çünkü adaletin olmadığı yerde haksızlık, hukuksuzluk, yolsuzluk ve güçlünün zayıfı ezmesi yani zulüm vardır. Bu ise toplum düzeninin çökmesi demektir. Bu anlamda çözüm, gerek Kutlu (2019a) gerekse Topçu’ya (2018: 45) göre adalet şuuruna sahip ahlaklı ve münevver bir zümrenin yetiştirilmesine bağlıdır.

Yazarın adalete dair bu tarz düşüncelerini *Uzun Hikâye*’de de görmek mümkündür. Örneğin hikâyede Ali, menfaat uğruna kimseye boyun eğmeyen, haksızlık karşısında sessiz kalmayan, mücadelecî bir kahraman olarak yer alır. Yazar, onu hayatının pek çok evresinde çeşitli zorluklara karşı göğüs geren ve alın teriyle geçinebilmek için değişik birçok işte çalışmış biri olarak tanıtır. Bu işler arasında, avukat yardımcılığı gibi hukukla bağlantılı olanlar da vardır. Ayrıca onun, çalışma hayatının bütün zorluğuna rağmen bir taraftan kitap okumayı ve yazmayı ihmal ettiğini vurgular. Dolayısıyla Ali’yi; dürüst, çalışkan ve üretken kişiliğiyle bir dava adamı gibi kurgular ve onun kişiliği üzerinden adalet kavramını hikâyenin gündemine yerleştirir.

Uzun Hikâye’de Ali’nin haksızlığa karşı çıktığı ilk olay, Münire’nin ağabeyleri tarafından dövülmesidir. Eyüp Sultan’ın belalıları olan kabadayı ağabeyler, sinemaların mülkiyetini ele geçirebilmek uğruna kız kardeşlerini, zengin bir adamın oğluya evlendirmek isterler. Bu isteğe itiraz eden Münire’yi ise fena hâlde döverler. Durumu sonradan haber alan Ali, sadece kendi çıkarlarını düşünen bu ağabeylere ders vermek için hem işlettikleri yazlık sinemanın perdesini ateşe verir hem de Münire’yi kaçıarak onların elinden kurtarır.

Ali’nin haksızlığa karşı çıktığı olaylardan bir diğeri, anlatıcı çocuk henüz beş altı yaşlarındaiken yaşanır. Bir kasabanın ortaokulunda kâtiplik yapan Ali, okulun hademelerinin de yardımıyla, bu okulun yıllarca bakımsız kalmış bahçesini mesai saatleri dışında çalışarak mükemmel bir bahçeye çevirir. O güne kadar yapılanlara göz ucuyla bakan, dudak büken ve bir kez bile kolay gelsin demeyen okul müdürü ise etraf yeşillenip sebzeler de olmaya başlayınca burayı sahiplenir. Bahçedeki havuz başında

mangal ziyafetleri düzenleyerek bütün mahsulü, kasabanın mülki erkânına yedirmeye başlar. Bahçe için emek veren hademelere ve Ali'ye ise hiçbir şey vermez. Hiç kimse yapılan bu haksızlık karşısında sesini çıkaramazken Ali, bir gün müdürün karşısına çıkar ve ürünün çalışanlar arasında eşit bölüşülmesi gerektiğini söyler. Fakat bu konuşmanın haftası dolmadan işten atılır. Uzun uğraşlarla güzelleştirdikleri bu bahçeyi müdüre bırakmak istemeyen Ali, gece vakti bahçedeki sebzeleri toplar ve getirdiği at arabasına yükleyerek fidanlar haricinde bahçedeki her şeyi dağıtır.

Ali, gittiği birçok yerde sahip oldukları gücü kullanarak etraflarındaki insanların haklarını yiyen, onlara zulmedenlere karşı elinden geldiğince mücadele eder. Bunun bir örneği, Sarıkaya Otel ve Kırathanesi'nin bulunduğu kasabada yaşanır. Kırathanenin bir köşesine koyduğu masada arzuhalcilik yapan Ali, otelin sahibi Emin Efendi'nin de yardımıyla, otelin bitişiğindeki küçük aralığa Çerçi Abdullah için bir dükkân yaptırmak ister. Böylece işporta tezgâhıyla ailesinin rızkını temin etmeye çalışan bu yaşlı ve topal insanı, kardan ve soğuktan kurtarmayı arzularlar. Fakat dükkânın henüz kaba işçiliği bitmişken Çarşıağası İskender Zopuroğlu adamlarıyla gelerek bu küçük yerin belediyeye ait olduğunu ve izin alınmadan yapılan bu inşaatın yıkılması gerektiğini söyler. Mustafa Kutlu, otel sahibi Emin Efendi'nin yorumuyla, "düze inmiş eşkıyanın en sefil" (Kutlu 2012a: 43) olarak nitelendirdiği bu adamın hukuk dışı talebine itiraz eden kişi olarak yine Ali'yi öne sürer. Herkesin söylenenleri sessizce kabullenip uzaklaştığı bu ortamda Ali, bu mekâna kanunsuz bir biçimde el koyarak bir akrabasını yerleştirmek isteyen Zopuroğlu'na karşı çıkar. O anda istediğini elde edemeyen Zopuroğlu ise polis aracılığıyla Ali'ye baskı uygulamaya başlar. Evini arattırır, karakola çağırır. Resmî yollardan yapılan bu tarz baskılar neticesinde Ali, oğlunu alarak bir gece vakti o kasabadan ayrılmak zorunda kalır.

Mustafa Kutlu, hikâyede Ali'nin bu kasabadan ayrılışıyla ilgili yorum içeren bir cümleye yer vermez. Bu açıdan, hikâyenin genelinde adil ve mücadelecî kişiliğiyle ön plana çıkardığı Ali'nin bir anda ve çoğu kişiye haber vermeden kasabadan ayrılmasının gerekçelerini okurun hayal dünyasına bırakır. Fakat Ali'nin böyle ani bir kararla ve kaçarcasına uzaklaşmasında, kendisine bir şey olduğu takdirde henüz on altı yaşında olan oğlunun yalnız kalacağı endişesinin etkili olduğu düşünülebilir. Böylece yazar, aslında okurun karşısına daha gerçekçi bir kahraman çıkarmış olur. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde oğlu büyüüp de kendi başının çaresine bakabilecek konuma geldiğinde, Ali'nin artık daha korkusuz ve cesur hareket ettiği görülür. Yerleştikleri Hanyeri Kasabası'nda açtıkları "Küçük Kitapçı" dükkânı bekledikleri şekilde iş yapmayınca, başyazar olarak Yeşil Hanyeri Gazetesi'nde yazılar yayımlamaya başlar. Kutlu, kahramanının bu gazete yazarlığı dönemini bir "fazilet mücadelesi" (Kutlu 2012a: 80) olarak yorumlar ve Ali'yi; "Hukuktan anlar, adalet ve fazilete tutkun, kalem sahibi, şunca yıl kendi mütevazı ve gizli dünyasında biriktirdiği yazı tecrübesini hak yolunda, millet yolunda harcamaya can atan bir şövalye" (Kutlu 2012a: 82) sözleriyle niteler.

Yazarın, Ali için "şövalye" tabirini kullanması, bu unvanı elde ederek haksızlıkları tamir etmek isteyen Don Kişot'u akla getirmektedir. Gerçi Don Kişot, yel değirmenlerine karşı verdiği savaşı kazanamaz fakat hem kendi cesaretini ispatlamış hem de onlarla mücadele edebileceğini göstermiş olur. *Uzun Hikâye*'de de Ali, birçok kişinin haksızlığı kabullendiği veya ses çıkar(a)madığı bir düzende, adaletsizlikle çoğu zaman tek başına

savaşıır. Kutlu, kahramanının bu gözü kara tutumunu, anlatıcı çocuğun yorumuyla şöyle verir:

“Ben kitabevinin gölgeli ve sessiz serinliğine çekilerek kitaplarla aramdaki ilişkiyi derinleştirdikçe, babam siyasetin bulanık sularına gömülüyordu. Bir siyasi partiye kayıtlı olsa, bir taraf tutsa, kendisine kendisi için bir siyasi hedef seçmiş olsa hadi neyse. Adam adalet ve fazilet diye diye okkanın altına girecek, sonunda belki de kendini feda edecekti” (Kutlu 2012a: 88).

Aslında adil bir dünya, hikâyedeki birçok kişinin hayalidir. Mesela Hanyeri Matbaasının sahibi Musa Çavuş, “onca yıl ağam-paşam diyerek önünde eğildiği siyasilere, bürokratlara, para babalarına karşı çıkma”yı arzulamakta ve “şahit olduğu ve bir kısmına da ortak olduğu haksızlıklara, adaletsizliklere artık yol vermek” (Kutlu 2012a: 88) istememektedir. Yıllarca eserlerini basmayan yayınevleri tarafından haksızlığa uğratıldığını düşünen emekli öğretmen Şeref Bey de kendince bir adalet arayışındadır. Ali’yle bir araya gelen bu yaşlılar, “bir nevi ret cephesi, sisteme karşı muhalefet” (Kutlu 2012a: 82) kurarlar. Kendilerini “adaletin kalesi” olarak gören bu üçlü, haksızlık ve adaletsizlik ile mücadele etmek adına çeşitli yazılar kaleme alırlar. Bu üçlü arasında pervasızca yazılar yazan kişi ise yine Ali olur ve “Particilik” başlığıyla yayımladığı bir yazı yüzünden ilk duruşmada tutuklanır. “Onu yakan, yargı mensupları ile hasmı olan siyasiler arasındaki yakın ilişki” (Kutlu 2012a: 89) olur. Bu tutuklama, Musa Çavuş ve Şeref Bey’in morallerini bozar, güçlerini bitirir. Fakat Ali, umudunu ve azmini kaybetmez, hapisanede olmasına rağmen yazmaya devam eder. Aynı zamanda, kasabadaki herkese örnek olacak bir hukuk mücadelesi vermeye hazırlanır. Oğlu, kasabadan ayrılırken hapiste olan Ali, hâlâ yakın zamanda beraat edeceğine inanmakta ve kendisiyle aynı maddeden içerde olan başka birine yardım etmeye çalışmaktadır.

Eser boyunca birçok özelliğiyle örnek bir insan olarak öne çıkarılan Ali’nin hikâye biterken hapisanede olması, yazarın sosyal bir eleştirisi şeklinde okunabilir. Kutlu, bir taraftan okuruna sonunda ne olursa olsun adaleti savunmak gerektiği mesajını verirken diğer taraftan kendi menfaatini düşünerek adaletsizliğe ses çıkarmayan herkesi eleştirir. Haksızlık karşısında susmayanların mücadelelerini ise çok değerli bulur. Bunu da bizzat Ali’ye söylediği Namık Kemal’in; “Yere düşmekle cevher sâkit olmaz kadr ü kıymetten” beytiyle dile getirir (Kutlu 2012a: 89). Böylece hem ne olursa olsun doğruyu savunanların hep kıymetli olduğunu vurgulamış hem de şairin hayatına telmihle Ali’yi Namık Kemal gibi bir dava adamı seviyesine yükseltmiş olur.

Sonuç

Metnin özüne yerleştirdiği mesajlarla öykü türüne işlevsel bir rol yükleyen Mustafa Kutlu, anlatılarında şehirlere nispetle kültürünü daha iyi muhafaza eden kasaba ortamlarını ve buralardaki Anadolu insanını ele alır. Kurguladığı insan tipleriyle, modern hayatın koşturmacası içinde hakikati yitirmiş olanları uyandırmaya çalışır. Bir taraftan hızla değişen, yozlaşan veya artık unutulmaya başlanmış değerlere dikkat çekerken bir taraftan da hayatta güzel şeyler de oluyor dedirten olaylara değinir. Böylece okurunu karamsarlığa düşürmeden değerlerine sahip çıkması hususunda uyarmaya/uyandırmaya çalışır. Yazarın bu yaklaşımının bir örneğini; olay örgüsünde göç, ayrılık, hasret ve mekânsızlık gibi bir sürü olumsuzluk içermesine karşın aile,

arkadaşlık, kanaatkârlık ve adalet gibi pek çok değeri hatırlatan *Uzun Hikâye* eserinde görmek mümkündür.

Uzun Hikâye'de öne çıkan değerlerin başında aile gelmektedir. Kutlu, hikâyenin birçok yerinde değişik vesilelerle Ali, Münire ve anlatıcı çocuktan oluşan bu ailenin fertleri arasındaki muhabbetten bahseder. Sevgi üzerine kurulmuş bu ailenin, yaşanan bir sürü olumsuzluğa rağmen hâlâ mutlu olduğunu vurgular. Eşler arasındaki sevginin aile hayatında her şeyden önemli olduğuna dikkat çeker. Aile içi iletişim, iş birliği ve dayanışmanın önemine, bunların çocuklar üzerindeki tesirine değinen kurgulara yer verir. Hatta Ali'nin ailesinin karşısına Makasçı'nın ailesini çıkararak okuruna kıyaslama ortamı sunar. Neticede birbirlerini seven, dertlerini paylaşan, hayata dolu tarafından bakarak küçük şeylerle mutlu olmayı bilen Ali, Münire ve oğullarından oluşan bu çekirdek aile vesilesiyle okuruna aile değerini hatırlatmaya çalışır.

Mustafa Kutlu'nun *Uzun Hikâye*'de öne çıkardığı değerlerden bir diğeri arkadaşlıktır. Bu değeri, anlatıcı çocuğun Celal ve Kara Turan'la olan ilişkileri üzerinden verir. Hikâyede anlatıcı çocuğu; arkadaşları için her türlü fedakârlığı yapan, onların sırlarını ve dertlerini paylaşan, elinden geldiğince yardım eden ve arkadaşlarına pozitif enerji veren biri şeklinde tanıtır. Böylelikle yazar; anlatıcı çocuğun sevgi, saygı, fedakârlık ve feragate dayanan bu arkadaşlık anlayışıyla okuruna ideal bir arkadaşlığın çerçevesini çizmiş olur.

Bir gencin hatıralarından kesitler şeklinde kurgulanan *Uzun Hikâye*'de yazarın üzerinde durduğu değerlerden biri de kanaatkârlıktır. Yayımladığı birçok köşe yazısında "Kanaat en tükenmez hazinedir." görüşünü savunan Kutlu, aynı fikri bu hikâyede de yansıtır. Bu düşüncesini ise özellikle Münire ile somutlaştırır. Kanaatle hareket eden bu kahramanın çevresindeki her şeyi güzelleştirdiğini, herkese mutluluk yaydığını ve bundan dolayı da ölümünden sonra bile gönüllerde varlığını koruduğunu vurgular. Sahip olduklarıyla yetinmeyip daha fazlasını ve daha iyisini elde etme hırsıyla yaşayanları ise Kuaför Venüs'ün kızı Suna'yla örneklendirir. Elindekine kanaat etmeyen bu tarz kişilerin sonlarının hüsrana olacağını belirtir.

Hikâyede vurgulanan bir diğer değer, adalettir. Mustafa Kutlu hikâyede Ali'yi; dürüst, çalışkan ve üretken kişiliğiyle bir dava adamı gibi kurgular ve onun kişiliği üzerinden adalet kavramını hikâyenin gündemine yerleştirir. Ülkenin değişik köşelerindeki ve değişik seviyelerdeki haksızlıklara, yolsuzluklara ve güçlünün güçsüzü ezmesine değinir. Halkın ise çoğu zaman bunlar karşısında sessiz kaldığını belirtir. Aslında bu kabullenme, Anadolu halkının eğitim durumunun yetersizliğine ve özgüven eksikliğine dikkat çekme çabası olarak da görülebilir. Ayrıca hikâyenin arka planında, adaleti tesis edecek bireyleri yetiştirecek eğitim sisteminin tam oluşturulamadığından bahsedildiği görülmektedir. Dolayısıyla Ali'nin kurgulanan kişiliğinden hareketle, Mustafa Kutlu'nun gerek adaleti kanunlara uygun şekilde uygulayacak hukuk adamlarının gerekse herhangi bir hukuksuzlukta hakkını arayabilecek vatandaşların yetişmesini arzu ettiği ve adalet değerinden bahsederek bu arzusunu okuruna sirayet ettirmek istediği söylenebilir.

Netice itibariyle *Uzun Hikâye*, yazarın toplumda görmek ve yaşatmak istediği fikirlerin, değerlerin vücut bulmuş hâli gibidir. Dolayısıyla eserde öne çıkan ve makalede incelenen değerlerden hareketle yazarın; aile bağlarını sevgiyle güçlendiren,

aza kanaat ederek mutlu olmayı başaran, çevresiyle uyumlu, her zaman ve her koşulda dürüstlüğü ilke edinip adaletten sapmayan bireyler hayal ettiği görülmektedir. Bunun için de eserinde, okurlarına bu nitelikleri kazandıracak değerlere özellikle yer verdiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

BALTALI, Züleyha, (2013), **Mustafa Kutlu'nun Gazete Yazılarında Edebi Eleştiri**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

CAN, Bilal ve Fatih ÖZBAY, (2014), "Edebiyata Sosyolojik Bakmak: Mustafa Kutlu'nun 'Uzun Hikâye' Adlı Eserindeki Anlamlar ve İdeolojik Yansımalar", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 39: s. 61-72.

ERDEM, Selim Efe, (2014), "Yazarın 40 Yıllık Odası", Erişim Tarihi: 05.08.2019, (<http://haber.stargazete.com/pazar/yazarin-40-yillik-odasi/haber-936881>).

FLAUBERT, Gustave, (1967), **Madame Bovary**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

KIR, İbrahim, (2011), "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.36/10: s. 381-404.

KUTLU, Mustafa, (2000), "Öykü Türünün Sizdeki Yazınsal Karşılığı Nedir? Öykülerinizi Nasıl Yazıyorsunuz?", **Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı**, S. 46/47: s. 248-249.

KUTLU, Mustafa, (2001), "Yoksulluk Kültürü", Erişim Tarihi: 13.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/yoksulluk-kulturu-2031110>).

KUTLU, Mustafa, (2006), "Ahlak Olmadan Asla", Erişim Tarihi: 20.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/ahlak-olmadan-asla-896>).

KUTLU, Mustafa, (2008), "Kıtlık Korkusu", Erişim Tarihi: 20.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/kitlik-korkusu-11809>).

KUTLU, Mustafa, (2012a), **Uzun Hikâye**, İstanbul: Dergâh Yayınları.

KUTLU, Mustafa, (2012b), "Yoksulluk Ne Ki?", Erişim Tarihi: 20.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/yoksulluk-ne-ki-31288>).

KUTLU, Mustafa, (2013), "Dostluk", Erişim Tarihi: 13.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/dostluk-44355>).

KUTLU, Mustafa, (2015), "Huzursuzluk", Erişim Tarihi: 20.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/huzursuzluk-2023080>).

KUTLU, Mustafa, (2019a), "Ahlâkın Adaleti", Erişim Tarihi: 26.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/ahlikin-adaleti-2049196>).

KUTLU, Mustafa, (2019b), "Kanaat Ekonomisi (1)", Erişim Tarihi: 20.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/kanaat-ekonomisi-1-2049714>).

KUTLU, Mustafa, (2019c), “Ne Devlet Başa Ne Kuzgun Leşe”, Erişim Tarihi: 26.08.2019, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/ne-devlet-basa-ne-kuzgun-lese-2049282>).

KÜÇÜKYILMAZ, M. Mücahit, (2005), “Mustafa Kutlu: ‘Allah Varsa Trajedi Yoktur’”, **Anlayış**, S. 27: s. 36-40.

MERCAN, Zerrin ve Fatma TEZEL ŞAHİN, (2017), “Babalık Rolü ve Farklı Kültürlerde Babalık Rolü Algısı”, **Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi**, S. 2/2: s. 1-10.

NARLI, Salman, (2014), **Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

ÖZER, Hanife, (2011), **12 Eylül 1980 Darbesinin Türk Romanına Yansıması**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ŞENGÜL, Mehmet Bakır, (2017), “Bir Göç Hikâyesi: Uzun Hikâye”, **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türk Kültür Dünyası Özel Sayısı**, S. 1/2: s. 148-158.

TOPÇU, Nurettin, (2018), **Ahlâk Nizâmı**, İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOSUN, Necip, (2004), **Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu**, İstanbul: Dergâh Yayınları

TOSUN, Necip, (2007), “1970’den Günümüze Türk Öykücülüğü”, **Türk Edebiyatı**, S. 401: s. 85-86.

TOSUN, Necip, (2018), **Modern Öykü Kuramı**, Ankara: Hece Yayınları.

TÖKEL, Dursun Ali, (2002), “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak: Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu”, **Hece Türk Romanı Özel Sayısı**, S. 65/66/67: s. 202-237.

YANIK, Hakkı, (2001), “İçimizdeki Zenginlik, Mustafa Kutlu”, **Mustafa Kutlu Kitabı**, (Ed. K. Aykut – N. Özcan), İstanbul: Nehir Yayınları, 13-21.